

בהלכות עירובין

- א. הפסוק בתורה
- ב. מהות הרשויות
- ג. דין רשות היחיד
- ד. דין רשות הרבים
- ה. אופני האיסור והחיוב ברה"י וברה"ר
- ו. דין כרמלית
- ז. אופני האיסור בכרמלית
- ח. דין מקום פטור
- ט. דין קרפף
- י. שיעור ההוצאה
- יא. דינים באיסור ההוצאה
- יב. הוציא בשוגג
- יג. אופן חיוב חטאת בהוצאה מרשות לרשות
- יד. במהות העירוב
- טו. אופן ההשתתפות בעירוב
- טז. אופני עשיית העירוב
- יז. באחד מבני החצר שאינו רוצה להשתתף בעירוב
- יח. אופני ההשתתפות בעירוב כשדרים עם נכרים ומחללי שבת בחצר
- יט. עירוב ביו"ט
- כ. בעיות הלכתיות כיום בעשיית עירוב ברשות הרבים
- כא. נספח תיאור עשיית צורת הפתח הכשר לעירוב

א. הפסוק בתורה

בגמ' שבת בתחילת פרק הזורק דף צו: הקשו היכא כתיבא הוצאה בתורה, ותירצו בגמ' דא"ר יוחנן אמר קרא "ויצו משה ויעבירו קול במחנה איש ואשה..." וגו', "...ויכלא העם מהביא", משה היכן היה יתיב במחנה לוויה ומחנה לוויה רשות הרבים הואי. ופרש"י: שהכל מצוין אצל משה". וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרה"י דידכו לרשות הרבים וכו'.

ב. מהות הרשויות

ומביאה הגמ' בשבת ו. "תנו רבנן ד' רשויות לשבת: רשות היחיד, ורשות הרבים, וכרמלית, ומקום פטור וכו'.

ג. דין רשות היחיד

רשות היחיד: נחשב לכל מקום שמוקף מחיצה גבוהה לפחות "עשרה טפחים", והשטח בפנים לכל הפחות "ד' על ד' טפחים". כגון, בית, חצר המוקפת חומה, אפילו עיר המוקפת חומה ודלתותיה ננעלות בלילה. ואפילו כלי המונח ברה"ר, ארון, עגלה ומכונית, שיש להם את המידות הללו נחשב לרשות היחיד, וכן בור עמוק ד' טפחים ורחב ד' טפחים על ד' טפחים, נחשב לרשות היחיד, וכן תל בגובה במידות אלו, נחשב לרשות היחיד.

אזכור רשות היחיד דינו כרשות היחיד עד לרקיע.

יש מקומות שלמרות שדינם מדאורייתא כרשות היחיד חכמים אסרו לטלטל בהם [וכפי שנראה בהמשך סעיף ט'].

ד. דין רשות הרבים

רשות הרבים: סרטיא – פרש"י מסילה שהולכין בה מעיר לעיר, [דרך בין עירונית].

פלטאיא - פרש"י רחבה של עיר ששם מתקבצים לסחורה.

ומבואות המפולשין, פרש"י של עיר רחבין ט"ז אמה המפולשין משני ראשיה לפלטאיא [ס"א לסרטיא]

והוסיף המחבר בסי' שמ"ה סעי' ז' וז"ל: איזהו רשות הרבים רחובות, ושוקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער ואין דלתותיו נעלת בלילה הוי רשות הרבים.

ויש אומרים שכל שאין שישים ריבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים ["ונחשב כרמלית"] ולהלן יתבאר דינו של הכרמלית.

ה. אופני האיסור והחיוב, במלאכת הוצאה ברשות היחיד וברשות הרבים

וממשיכה הברייטא בשבת דף ו. שהדין הוא לגבי רשות היחיד ורשות הרבים: אין מוציאין מרשות היחיד זו לרשות הרבים זו ואין מכניסין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו, ואם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת ונסקל, איסור זה כולל: כשנושא הדבר בידו, או בכיסו, או גוררו על גבי קרקע, או מושיט לידי חברו, וכן זורק מרשות לרשות, וכן המעביר ד' אמות ברה"ר.

אופן החיוב הוא רק כשעקר מרשות אחת והניח ברשות אחרת וכן במעביר חיובו עד שיעקור מתחילת ד' לסוף ד' והיה בדעתו בזמן העקירה להוציא או להעבירו ברה"ר.

ו. דין כרמלית

כרמלית נחשב: כל מקום שאינו רשות הרבים אך גם לא בגדר רשות היחיד. כגון: שדה, ים, ומדבר, וגם רחוב, או כל מקום אחר שאינו מוקף מחיצות, והוא מקורה או שאינו רחב ט"ז אמות ולדעת יש אומרים שאין שש מאות אלף עוברים ושבים מתהלכים בו בכל יום אפילו אם הוא רחב יותר מט"ז, וכן מקום מוקף מחיצות ברה"ר או בכרמלית, אם שטחו ד' על ד' טפחים ואינו גבוה י' טפחים, אבל לא פחות מג' טפחים.

כרמלית תופסת רק עד עשרה טפחים ולמעלה מעשרה טפחים דינו כמקום פטור [משום שכל שפחת מג' טפחים נחשב כקרקע].

ז. אופני האיסור בכרמלית

הדין בכרמלית: אינה לא ברשות הרבים ולא ברשות היחיד מדאורייתא, ומדרבנן גזרו שאין נושאים ונותנים בתוכה [שאסור להעביר ד"א בכרמלית] ואם נשא ונתן בתוכה פטור, (במזיד מסקילה, ובשוגג מחטאת) אבל אסור, ואין מוציאים מתוכה לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכה, ואין מכניסים מרשות היחיד לתוכה ולא מתוכה לרשות היחיד, ואם הוציא והכניס פטור (במזיד מסקילה, ובשוגג מחטאת) אבל אסור.

ח. דין מקום פטור

מקום פטור: הוא מקום ברשות הרבים ששטחו פחות מד' על ד' טפחים, והוא גבוה מקרקעית רשות הרבים לפחות ג' טפחים. וכן מקום שהוא למעלה מעשרה טפחים מעל רשות הרבים נחשב למקום פטור.

וכן מקום שהוא למעלה מעשרה טפחים מעל כרמלית נחשב למקום פטור. ומותר להוציא ולהכניס ממנו לרשות הרבים ולרשות היחיד ומהם לתוכו.

ט. דין קרפף]

קרפף – מקום מגודר שלא הוקף לדירה כגון שדות וגנות ופרדסים, למרות שמן התורה כל מקום שיש בו ד' מחיצות הוא נחשב לרשות היחיד גמור מן התורה, מתקנת חכמים אם השטח יותר גדול משבעים אמה על שבעים אמה ושיריים (וקצת משהו יותר) שטח בגודל חמשת אלפי אמה מרובעות אסור לטלטל בו יותר מד' אמות ככרמלית עד שיהיה מוקף לדירה ואז נחשב הדבר כביתו וכחצירו משום שכיון שהוא גדול כל

כך ואינו עשוי לדירה אתי למיחלף ברשות הרבים ויראו שמותר לטלטל בו ולכך אסור לטלטל בקרפף.
אולם בפחות מהשיעור של חמשת אלפים אמה מרובעות, גם אם לא הוקף לדירה נחשב לרשות היחיד גמורה ומטלטלין בה.
אולם קרפף פחות מבית סאתיים שיש בו זרעים ברובו אפילו שהוקף לדירה הדין הוא שהזרעים מבטלים הדירה. וכן אם הקרפף שיעורו יותר משביעים אמה על שבעים אמה ושיריים והוקף לדירה אם נטועים בו זרעים בשטח של בית סאתים הזרעים מבטלים ההיקף לדירה.
ובאמת יש קושי גדול בעשיית עירובין עירוניים מחמת דין קרפף. ולכן עירוב שכונתי יותר מהודר מהעירוב העירוני.

י. שיעור הוצאה

שיעור ההוצאה: בשבת במאכלי אדם צריך מאכל כשיעור גרוגרת, אולם בהוצאה לצרכים אחרים משתנים השיעורים כל דבר לענינו.

יא. דינים באיסור ההוצאה

באיסורי הוצאה: מאחר ואסור לאדם להוציא מרשות לרשות בשבת, מצוה עליו שימשמש בכליו בערב שבת כדי שלא יהיו אצלו דברים האסורים בהוצאה מרשות לרשות (או בטלטול מוקצה) וכן צריך לבדוק בכליו לפני צאתו למקום שאין עירוב.

יב. הוציא בשוגג

ולכן היוצא בשבת לרשות הרבים ומצא חפץ בבגדיו הדין שלא יעצור את הילוכו אפילו מעט אלא ישליך החפץ ממנו מיד תוך כדי שינוי דהיינו שאם החפץ בידו ישליכנו ולא יניחו, ואם החפץ בכיסו יהפוך את הכיס כדי שהחפץ יפול, ואם החפץ יקר ואין שייך לשומרו עד לאחר שבת מותר לו להרים החפץ ולהביאו עד סמוך לפתח ביתו פחות פחות מד' אמות דהיינו שכל פעם יגביה החפץ פחות מד' ויניחו או שיעמוד מעט כדי להפסיק מהעברה להעברה. ואם גם א"א לו לעשות זה יניחנו בסנדלו או יקשרנו ברגליו או יניחנו בין בגדו לבשרו כדי שיוציאנו שלא כדרך הוצאתו בחול.

אם הוציא חפץ מרשות לרשות בשבת צריך להחמיר ולא להשתמש בחפץ, אולם אם הוציא מפתח בשבת מותר להכנס לבית הפתוח.

יג. אופן חיוב חטאת בהוצאה

חיוב חטאת משום הוצאה חייב רק כשהוציא כדרך שבני אדם מוציאים כליהן כגון בידו בחיקו על כתיפו וכיוצ"ב, הוציא שלא כדרך המוציאים כגון

בפיו וברגלו או בגב ידו או על אוזנו או שקשר החפץ בשערו או במנעלו או בסנדלו או בגרביו פטור משום שלא הוציא כדרך המוציאין אבל למרות שפטור מדאורייתא הדבר אסור מדרבנן.

י. במהות העירוב

כתב הרמב"ם בפ"א מהלכות עירובין ה"א חצר שיש בה שכנים הרבה כל אחד מהם בבית לעצמו דין תורה הוא שיהיו כולן מותרין לטלטל בכל החצר ומבתים לחצר ומהחצר לבתים מפני שכל החצר רשות היחיד אחת ומותר לטלטל בכלה.

וכן הדין במבוי שיש לו לחי או קורה שיהיו כל בני המבוי מותרים לטלטל בכלו, ומחצרות למבוי וממבוי לחצירות שכל המבוי רשות היחיד הוא. וכן הדין במדינה שהיא מוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים שיש לה דלתות ונגעלות בלילה שכולה רשות היחיד.

והוסיף הרמב"ם בהלכה ב': אבל מדברי סופרים "אסור לשכנים לטלטל ברשות היחיד שיש בה חלוקה בדירין" עד שיערבו כל השכנים כולן מערב שבת אחד חצר ומבוי ואחד המדינה, ודבר זה "תקנת שלמה ובית דינו" וע"ז נאמר בגמ' בעריבין כ"א: ובשבת י"ד: אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה "בני אם חכם אתה ישמח לבי גם אני".

וע"ז נאמר בסוף קהלת "ויותר שהיה קהלת חכם עוד אמן וחקר" ותיקן שעשה אזנים לתורה כלומר שגדר גדרים סביבות מצות התורה שלא יפרצו בה פרצות וכשם שכרמים ופרדסים וגינות העומדים במקום הילוך לרבים אם לא יגדרום בגדרים טובים ירמסו אותם העוברים ולא תשאר מהם פליטה כמו"כ מצות התורה אם לא יעשו לה גדרים לבסוף יבטלה לגמרי כאשר עינינו רואות ושומעות שפריצי הדור התחילו לפרוץ הגדרים ובמשך הזמן נעקרה מהם כל תורתנו הקדושה ולכן מאוד מאוד צריך האדם ליזהר בדברי סופרים ומחוייבים אנו בני ישראל לעמוד בפרץ על כל תקנות וגזירות חז"ל שלא יפרצו בהם אפילו פירצה כל שהוא

ומפני מה תיקן שלמה דבר זה כדי שלא יטעו העם ויאמרו כשם שמותר להוציא מן החצירות לרחובות המדינה ושווקיה ולהכניס מהם לחצירות כך מותר להוציא מן המדינה לשדה ולהכניס מן השדה למדינה ויחשבו שהשווקים והרחובות הואיל והן רשות לכל [שכולם משתמשים בהם] הרי הן כשדות וכמדבריות [שדינם שהם כרמלית] ויאמרו שהחצירות

בלבד הן רשות היחיד, וידמו שאין ההוצאה מלאכה ושמותר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.

לפיכך תיקן שכל רשות היחיד שתחלק בדירין ויאחז כל אחד ואחד בה רשות לעצמו וישאר ממנה מקום ברשות כולן ויד כולן שוה בו כגון חצר לבתים. שנחשוב אותו המקום שיד כולן שוה בו כאילו הוא רשות לרבים. ונחשב כל מקום ומקום שאחז כל אחד מן השכנים וחלקו לעצמו שהוא בלבד רשות היחיד, ויהיה אסור להוציא מרשות שחלק לעצמו לרשת שיד כולם שוה בו כמו שאין מוציאין מרשות היחיד לרשות הרבים אלא ישתמש כל אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד עד שיערבו כולן אף על פי שהכל רשות היחיד.

ומה הוא העירוב הזה שיתערבו במאכל אחד שמניחין אותו מערב שבת, כלומר שכולנו מעורבין ואוכל אחד לכולנו ואין כל אחד ממנו חולק רשות מחבירו אלא כשם שיש כולנו שוה במקום זה שנשאר לכולנו כך יד כולנו שוה בכל מקום שיאחז כל אחד לעצמו והרי כולנו רשות אחד, ובמעשה הזה לא יבואו לטעות ולדמות שמותר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים

העירוב שעושים בני החצר זה עם זה הוא הנקרא עירובי חצירות, ושעושין אנשי מבוי זה עם זה או כל בני המדינה הוא הנקרא שיתוף מבואות. ונוהגין לעשות שניהם גם עירוב חצירות וגם שיתופי מבואות.

טו. אופני ההשתתפות בעירוב

עירוב חצירות: דינו שעושים ע"י שגובים בערב שבת לחם שלם או מצה שלימה מכל אחד מבעלי הבתים ומניחים אותם בכלי אחד "בבית אחד", ומברכים על מצות עירוב ואומר שבעירוב הזה יהיה מותר לכל בני החצר להוציא ולהכניס. והעירוב עושה שהם נחשבים כאילו כולם גרים ברשת אחת משותפת ואין אף אחד חולק רשות נפרדת לעצמו. שיעור העירוב שגובים זהו כאשר יש פחות מי"ח שכנים בחצר צריך גרוגרת לכל אחד מהשותפין ואם היה יותר מי"ח דיירים מספיק שיהיה בעירוב מזון ב' סעודות דהיינו י"ח גרוגרות שהם שיעור ח' ביצים לכתחילה (ובדיעבד ו' ביצים) וכמו"כ אפשר לעשות עירוב כלי שיגבו מכל אחד ואחד אלא שאחד יזכה עבור כולם ע"י אחר שאינו סמוך על שולחנו ומועיל עבור כולם מדין זכין.

שיתוף מבואות" דינו כעירוב חצירות אלא שנחלקים בב' דברים במהות העירוב, שבחצר אין מערבין אלא בפת ובמבוי מערבין ביין ובכל דבר, עירובי חצירות אין מניחים אותו אלא בבית שבחצר ובשיתופי מבואות מניחין אותו אף בחצר, והטעם שבעירוב הוא משום דירה לערב דירתן לעשותן אחת ודירתו של אדם אינו נמשך אחר היין אלא אחר פיתו, ושיתוף מבואות אינו אלא לשתף רשות החצירות וחצר לאו בית דירה, ויש לשאול כיון דסו"ס כוונה אחת לעירובי חצירות ולשיתופי מבואות כדי שכל הרשויות יעשו למקור אחד מדוע צריך את שניהם אולם זהו מדינא דגמ' אמרו חכמים מערבין בחצירת ומשתתפין במבוי כדי שלא לישכח תורת עירוב מן התינוקות שהרי אין התינוקות מכירין מה נעשה במבוי. אולם אם עירבו בפת במבוי אפשר לסמוך עליו עירוב זה ולא צריך לערב בחצירות משום שהתינוקות מכירים בפת לדעת שזהו מן העירוב. ולמעשה אנו נוהגים על פי מנהג הקדמונים להניח העירוב בבית הכנסת למרות שאינו מקום דירה וזאת משום שהעירוב גם מועיל על כל העיר ממילא הוא דומה לשיתופי מבואות שאין צריך להניחם בבית דירה דוקא ומועיל להניחם אפילו בחצר. ומברכים "...אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב, ואומר בהדין עירובא יהא שרא לן לאפוקי ולעילוי מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים ומבית לבית ומחצר לחצר ומגג לגג ומבתים וחצירות למבוי וממבוי לכל הבתים והחצירות שבעיר הזו לנו ולכל הדרים בעיר הזאת ולכל מי שיתוסף בה ואם מערב על כל שבתות השנה יסיים לכל שבתות השנה ולכל ימים טובים [אבל כשעושה עירוב חצירות לבד אומר רק מבית לחצר ומחצר לבית בלבד כדלעיל].

טז. אופני עשיית העירוב [צורת העירוב].

צורת העירוב במבוי שיש לו ג' מחיצות מועיל לחי או קורה. לחי: דהיינו שיהיה קרש גבוה עד עשרה טפחים ורוחבו ועוביו כל שהוא אפילו אצבע ומועיל משום מחיצה. קורה: צריכה להיות רחבה טפח ועוביה כל שהוא ובלבד שתהא בריאה כדי לקבל אריח שהוא חצי לבינה של ג' טפחים על כל משך הקורה שתהא דומה לקביעות שיכולים לבנות עליה בנין וזהו שיעור הבנין הפחות ביותר, ואם הקורה רחבה ד' טפחים אמרינן פי תקרה יורד וסותם. ובאופן שהצד הרביעי של המבוי רחב יותר מי' אמות לא מועיל לחי או קורה וצריך צורת הפתח, ואם המבוי מפולש בב' צדדים צריך להכשירו בצורת הפתח דהיינו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן אפילו אינו נוגע בהן אלא שיש ביניהם כמה אמות ובלבד שיהיה גובה

הקנים שמכאן ומכאן עשרה טפחים ויהיו מכוונים כנגד קנה העליון וצריך שיהיו הקנים שבצדדים חזקים לקבל דלת כל שהוא אפילו דלת של קש או של קנים וקנה שעל גבן סגי בכל שהוא ואפילו בגמי.
אולם כתב הרמ"א בסימ"ג סעי' כ"ו ויש אומרים דנוהגין האידנא לתקן כל המבואות בצורת הפתח משום דכל המבואות יש להם דין חצירות וכמובן שצריך להקיף המקום בגדר שגבוהה לפחות י' טפחים, ובחצר הצריכה לעשות צורת הפתח דוקא אפילו מעיקר הדין, ובטעם הדבר כתב הרשב"א משום שכל שהוא עשוי יותר לדירה ולתשמישי צניעות צריך יותר לגודרו ובחצירות אוכלים ומשתמשין שם ועושים דברים של צניעות משא"כ במבוי.

יז. באחד מבני החצר שאינו רוצה להשתתף בעירוב

בחצר שעירבו ואחד לא רצה לערב עמהם, הדין שאוסר עליהן להוציא מבתיהן לחצר ומהחצר לבתים, אולם אפשר לתקן הדבר בשבת כשהישראל שלא רצה לערב עמהן מבטל את רשותו בשבת דהיינו שאומר רשותי מבוטלת לכם או רשותי קנויה לכם.

יח. אופן ההשתתפות בעירוב כשדרים עם נכרים ומחללי שבת בחצר.

אולם גוי ויהודי שדרים באותה חצר הדין שאין הגוי אוסר על הישראל להוציא אבל אם גרים ב' יהודים בחצר בשכנות לגוי הדין שלא מועיל עירוב.

והטעם הוא שכשישראל וגוי גרים לבד בשכנות באותה חצר לא גזרו חכמים משום שאין חשש שהישראלי ילמוד ממעשיו של הגוי לפי שלא מצוי הדבר שישראל יגור עם גוי לבד וממילא הישראל יתיירא לגור עם נכרי לבד בחצר מחמת פחד שלא יגזלנו ואין חשש שהישראלי למוד ממעשיו, אבל כשגרים ב' ישראלים בחצר אחת בשכנות לגוי שאז הם לא מפחדים מהגוי, יש חשש שהישראלים ילמדו ממעשיו של הגוי, לכן גזרו חז"ל שהגוי אוסר את רשותם ואסור להם להוציא ולהכניס מהחצר, ותקנתם היא שהם צריכים לשכור השטח של הגוי ולהיות שותפים עמו. ובאופן זה אין חשש שמא ילמדו ממעשיו כדאמרינן בעירובין סב. שמאחר ותיקנו שלא מועיל להם שהגוי יקנה להם את חלקו בשותפות ורק בשכירות והם יבואו לשכור מהגוי את ביתו כדי להיות שותפים והגוי לא יסכים להם בנקל משום שיחשוש לכשפים משום שהם דוקא שוכרים השטח ממנו בפחות משהו פרוטה במקום שיכול להקנות להם בחינם ממילא לא יבוא להם הדבר בנקל והגוי יעשה להם בעיות בענין וכתוצאה

מכך יעזבו את החצר ולכן אין חשש שמא ילמדו ממעשיו של הגוי, וכן הדין כשגר בחצר ישראל מומר. וא"כ איך יכולים לעשות שיתופי מבואות, כבר נפסק בשו"ע סימן שצ"א שכדי לטלטל במבוי ישכור המקום משר העיר או מהממונה של המשטרה מכוח החוק וזה נחשב שיש לו דריסת רגל בבתי העיר וברחובות וכולם נחשבים לשותפים בענין, מכוח השוכר שיש לו זכות ליכנס בכל המקומות, ועל סמך זה מועיל העירוב, ובארץ ישראל כבר ידוע שהדבר הזה מעוגן כבר ע"פ חוק מנדטורי מקדמא דנא.

יט. עירוב ביום טוב

עירוב ביום טוב: אין נוהגים לעשות עירובי חצירות ליום טוב לחוד אבל רצוי לכלול גם את יום טוב בעירובי חצירות שעושה בערב שבת כדי שיוכל להעביר חפצים מהבית לחצר ומהחצר לבית אפילו שאין לו צורך אוכל נפש בזה, ואם אין עירוב אסור לו להוציא מרשות לרשות רק אם יש לו צורך בזה ושיהיה צורך זה שוה לכל נפש.

כ. בעיות הלכתיות כיום בעשיית עירוב ברשות הרבים

א. ולעצם עשיית עירוב ברשות הרבים ההלכה כמו שנפסק בשולחן ערוך סימן שס"ד סעי' ב' רשות הרבים עצמה אינה ניתרת אלא בדלתת שננעלות בלילה וי"א אע"פ שאינן ננעלות אבל צריך שיהיו ראויות לינעל דהיינו שאם היו הדלתות משוקעות בעפר מפנה את העפר ומתקן שיהיו ראויות לינעל ואחרי שעשה לעיר תיקון דלתות חשובה כל העיר כחצר אחת ואין מבואותיה צריכות תיקון. וכמובן שצורת השיתוף בפת צריך להיות באופן המועיל וכדלעיל.

וכתב המשנה ברורה סק"ח שבעירות שלנו שאנו רואים שמנהג העולם לתקן את העירוב ע"י צורת הפתח למרות שהרחובות רחבין יותר מט"ז ומפולשין משער לשער וכמו"כ גם יש דרך ראשית שמובילה מעיר לעיר ומדינא זהו רשות הרבים גמורה על כרחך צריך לומר שממנה העולם רואים שסומכים על היש אומרים שבסימן שמ"ה שרשות הרבים זהו רק אם גם ס' ריבוא עוברים בה וזה דבר שאינו מצוי.

אולם באמת הרבה ראשונים חולקים על היש אומרים ולכן אף שאין למחות על אחרים הנוהגים להקל ע"י צורת הפתח שהרי למעשה נהגו כך מעולם לנטות אחרי הפוסקים המקילים בזה, מ"מ בעל נפש

יחמיר לעצמו שלא לטלטל במקום רשות הרבים בעירוב שעשו ע"י צורת הפתח לבד, ויתיר לעצמו רק בעירוב שעשו ע"י דלתות שננעלות [או שראויות לינעל].

והוסיף ע"ז בביאור הלכה לבאר את מנהג העולם לסמוך על צורת הפתח ברשות הרבים שרחב ט"ז אמה ומפולש משער לשער, שהרי בכל אופן רוב שיטת הראשונים ס"ל דהוי רשות הרבים גמורה בכה"ג וא"כ יש כאן נגיעה באיסור סקילה ולכן כתב שהמתירין בכה"ג לעשות צורת הפתח ס"ל כדברי הרמב"ם שפסק כר' אלעזר שלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא. (עיי"ש בסוגיא עירובין כ"ב).

ולכן מועיל מן התורה גם צורת הפתח שכן לטלטל בעירוב של צורת הפתח בלא דלתות זהו רק איסור דרבנן לדעת ר' אלעזר ולאחר הנחה זו אפשר לסמוך על הדיעה שאין רשות הרבים דוקא בס' ריבוא וממילא המקום הוא כרמלית, ואפשר לסמוך על עירוב של צורת הפתח.

אולם מ"מ כתב ה"ביאור הלכה" שהיתר זה הוא לא פשוט משום שרוב הפוסקים למדו כרבי יוחנן שכשאינן דלתות נעולות יש חיוב חטאת, וגם לגבי הקושיא שאין רה"ר בלא ס' ריבוא הרבה חולקים על זה.

ושב כותב ה"ביאור הלכה" שלמרות שאין למחות במקילים בעל נפש יחמיר לעצמו משום שיש לדבר גרירות לאיסור חטאת.

ולעצם הדיעה במחבר סימן שמ"ה סעי' כ' שאין רשות הרבים בלא ס' ריבוא כבר כתב ע"ז המשנה ברורה שמדעת המחבר שכתב את הדעה שאין רשות הרבים בלא ס' ריבוא בשם יש אומרים משמע שלהלכה איכא רשות הרבים גם בלא ס' ריבוא. ולכן אין לנו הכח למחות ביד הסומכין על דעה זו משום שדעה זו אינה דעה יחידית כמו שמבואר ב"ביאור הלכה" אולם צריך לדעת שרוב מכריע של הפוסקים חולקים על דעה זו כפי שמבואר שם באריכות עיי"ש.

ולכן בעל נפש יחמיר לעצמו להחשיב רשות הרבים גם בלא שיש ס' ריבוא.

אמנם יש את ההיתר של ה"בית אפרים" הובא ב"משכנות יעקב", וכן הורה ה"חזון איש" (או"ח סיק"ק"ז אותיות ה', ח', שלמרות שרוחב הרחוב הוא ט"ז אמה ויותר, מאחר והרחובות שלנו שמתחברים זה עם זה ובכל רחוב העומד מרובה על הפרוץ (מג' רוחות לפחות) מהני דבר זה לעשותם כרשות היחיד גמורה מהתורה.

אולם כשהעירוב עובר בכביש בין עירוני וע"פ מה שכתב ה"ביאור הלכה" סי' שמ"ה ס"ז שיתכן שלכו"ע הוי רשות הרבים אף שאין עוברים שם שישים ריבוא, והתירו של החזו"א לא מועיל בכל מקום בירושלים כיון שהעירוב עובר בכבישים שאין להם מחיצות בכל צד (כביש רמות כביש, וכביש 4, וכיו"ב), אין אפשרות להתיר עירוב בצורת הפתח בלי שערים.

ב. בכל מקום גרים גויים וכן מחללי שבת וממילא צריכים לשכור מהם הרשות, וסומכין בזה ששוכרים מראש העיר או מראשי הצבא או מהמשטרה ויש לפקפק בזה שסו"ס דאין להם שום כח בדירות פרטיות ומה שראינו מקרים שיש להם איזו שליטה להכניס בבתי התושבים איזו חפצים וכמו"כ הצבא יכולים בזמן מלחמה לעשות הרבה דברים בבתי פרטיים, בכל אופן אין זו מדין שיש להם שליטה וקנין על הבית וזה רק בתורת שליטה על הגברא שכופין אותו להעמיד ביתו לצרכי המלחמה, ויתכן שאין זה דומה לשכירו ולקיתו כדלעיל, ובסעיף י"ח, וביותר כיום שאין למשטרה רשות להכנס לבית בלא צו מבית משפט בודאי אין להם דריסת רגל בכל צורה בבית, אולם מצינו סניף להקל עוד בענין זה ששוכרים הרשות מחברת חשמל שיש להם רשות לבדוק את מערכת החשמל בדירות, או לקרוא את מוני השעונים שיש מקומות שהשעונים מותקנים בבתיים וכן חברות הגז וכיו"ב.

ג. צריך להקפיד שצורת הפתח תהיה עשויה כדרך הפתחים הדרך הוא שהמזוזות והמשקוף יהיו חלקים וישרים בלי שקיעות ובליטות המקלקלים צורתו.

ד. יש הרבה מקומות בעיר שהם זרועים יותר מבית סאתיים והם אינם מוקפים מחיצות סביבם, ואמנם יש התיר בזה של ה"חכם צבי" אמנם לא כל אחד סומך על דעה יחידית.

ה. יש מקומות שעדיין משתמשים בחוטי הטלפון לשמש כעירוב והחוטים מחוברים מהצד ולא כדרישת ההלכה שצריכים החוטים להיות על הלחי מלמעלה, ובנוסף לכך החוטים אינם ישרים ויש להם כיפוף ויש בזה גם בעי' שהחוט צריך שיהיה ישר מפני שצורת הפתח היא ישרה ולא עם כיפוף באמצעה כלפי מטה משום שאין זה דרך לעשות פתחים עם כיפוף באמצע כלפי מטה.

ו. בהרבה מקרים אין עמודי העירוב עומדים ישר וזה פשוט שצריך שהקורה (החוט שלמעלה) יהיה לכל הפחות מכוון מעל הלחי שמלמטה לכל הפחות עד לגובה של עשרה טפחים. ואם העמודים אינם מכוונים יתכן שהחוט העליון אינו עומד כלל כנגד הלחי למטה בגובה י' טפחים ואין זו צורת הפתח הכשירה, אמנם יש שמחברים לכל עמוד עוד לחי בגובה י' טפחים רחב מעט, כדי שאם העמוד יזוז לצדדים עדיין ישאר החוט העליון כנגד הלחי שלמטה.

ז. היות שבכל שבוע המשגיח על העירוב מוצא תמיד מקומות שצריך לתקן, כגון שעוברות מכוניות גבוהות או טרקטור בשטח או חבלה וכיו"ב דבר זה יוצר חזקה שהחוט יתקלקל, ולכן יש קושי לסמוך שהעירוב לא התקלקל, ובפרט שיש הרבה מקומות שהגישה אליהם מסובכת ולא תמיד נבדקים מקומות אלו.

ח. בהרבה מקומות נפסלת המצה [שהוכנה עבור העירוב] מאכילת אדם וממילא נתבטל העירוב.

ט. הרבה פעמים כשנפסל העירוב נהגו שלא לפרסם הדבר מחמת הדין שמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, או כמו שכתב בש"כ שהמטלטל במקום שיש עירוב ונתקלקל יש לזה דין של מתעסק, ובודאי יש הרבה אנשים שלכתחילה אינם מעוניינים לסמוך על העירוב במצב כזה.

י. בהרבה מקרים שצומחת צמחיה סבוכה וענפים בשטח צורת הפתח ליד הלחי שהוא בגובה י' טפחים הדין הוא שהלחי מתבטל בצמחיה וממילא מתבטלת צורת הפתח בכה"ג, ובנוסף לכך אין זו צורת הפתח כשרה כשיש בחלק ממנה צמחיה סבוכה לגובה שהרי אין רגילות לעשות כזו צורת הפתח רגילה בבתים וכן כשהענפים נמצאים סבוכים בקורה שמעל הלחי.

יא. מאחר ופסול אחד בצורת הפתח של העירוב של אותה העיר פוסל את כל העירוב שבעיר, משום כך יש שהחמירו לסמוך רק על העירוב השכונתי שהוא קטן יותר ומהודר יותר ונבדק תמיד בכל ערב שבת ומשתדלים לעשותו על שטח שלא יהיה תחתיו צמחיה סבוכה מלמטה. וכמו"כ משתדלים להוציא שטחים גדולים שדות שהוקפו לדירה מחוץ לתחום המוקף בצורת הפתח שהרי יש להם דין קרפיפות שמתבטל ההיקף שלהם ונחשבים לכרמלית

נספח

תאור עשיית צורת הפתח הכשר לעירוב

צורת הפתח כשירה למהדרין פירושו של דבר שתי מזוזות [עמודים] זקופים, חלקים וישרים ללא כל עיקום וכיפוף, כאשר החוט עובר מעליהן מתוח וישר. וכשבאים להעמיד צורת הפתח הכשרה במקום מסויים צריך להשתדל כדלהלן:

א. שלא יעמדו ליד צורת הפתח עצים גבוהים שענפיהם פרוסים למרחבים שהרי הענפים יסתבכו בחוט, ויכופו אותו לכאו ולכאן, ויוציאוהו ממקומו.

ב. צריך שתחת לצורת הפתח לא תהיה צמחיה סבוכה שעלולה במשך הזמן לצמוח, ולטשטש את הלחי באופן שיפסל.

ג. צריך שהחוט שתחת צורת הפתח לא יעבור מעל תחנת אוטובוס הנמצאת במקום שהרי יש הרבה מן הפוסקים שפוסלים צורת הפתח כשמחיצה עוברת תחתיה.

ד. צריך שהחוט שתחת צורת הפתח לא יעבור מעל גדר או שיח שגבוה עשרה טפחים שהרי יש להם דין מחיצה

ה. צריך שהחוט שתחת צורת הפתח לא יעבור מעל גג הבולט שאז יש את הדין שפי תקרה יורד וסותם ונחשב מחיצה בשטח צורת הפתח שהדבר כאמור פוסל את צורת הפתח

ו. צריך שהעמוד יעמוד ישר ולשם כך צריך לצקת כמות גדולה של בטון בקרקע רכה כדי שעמוד ישר בגובה של 5-6 מטר יעמוד ישר ללא כל סטיה כל שהיא או לחפור בקושי בקרקע סלעית ולשם כך יש לערוך בדיקות עם "אנך" דהיינו חוט שקושרים בקצהו של משקולת ומצמידים אותו לראש העמוד ובודקים כלפי מטה אם העמוד ישר או לא.

ז. לאחרונה לוקחים חוט דיג (שעושים ממנו רשתות לדייגים) שהוא חוט חזק ואין לו משקל רב ואינו מחליד ומעלתו על פני חוט ברזל שהוא נמתח בצורה יפה ולא מקבל כיפופים כלפי מטה.

